

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research

Sayı/Issue 8 (Ağustos/August 2022), s. 815-822.
Geliş Tarihi-Received: 18.07.2022
Kabul Tarihi-Accepted: 01.08.2022
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1145066

**Âşık Seyrânî'nin ve Âşık Şenlik'in *İptida* Redifli Şiirleri
Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme***

*A Comparative Study on Ashik Seyrânî's and Ashik Şenlik's Poems with İptida
Repeated Voice*

Bora YILMAZ**

Öz

Bu çalışmada farklı coğrafyalarda ve farklı zamanlarda yaşamış olan iki halk âşığının *iptida* redifi ile yazmış oldukları şiirleri incelenerek mukayese edilmeye çalışılmıştır. Şiirlerini genellikle dördlüklerle ve hece ölçüsü ile yazan Seyrânî bu şiirini aruz vezni ile beyit şeklinde gazel türünde yazmıştır. Zaman zaman Bektaşilikle olan bağlantısı da dile getirilen Seyrânî, bu gazelinde Hz. Muhammet'ten bahsetmekte ve ona övgüler dile getirmektedir. Âşık Şenlik ise dîvânî türünde yazmış olduğu şiirini dördlüklerle yazmış ve hece ölçüsünü kullanmıştır. Sünni gelenekten gelen ve yaşamında bu hassasiyeti ile öne çıkan Âşık Şenlik ise bu şiirinde Hz. Ali'den bahsetmekte ve ona övgüler dizmektedir. "Bir işe başlamak, başlangıç" anlamlarına gelen *iptida* kelimesi hem halk şiirinde hem de divan şiirinde zaman zaman redif olarak kullanılmaktadır. Bu iki şiirde de âşıklar kendi şiirlerinde *iptida* redifini kullanarak Hz. Muhammet'i ve Hz. Ali'yi başlangıca koymakta, onların bir şeylerin başlangıcı olduklarını ifade etmektedirler. Bu şiirlerin içeriği ve şekli, âşıkların ruh ve zihin dünyalarını yansıtmaları ve sanat anlayışlarını göstermesi açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Âşık Seyrânî, Âşık Şenlik, Hz. Muhammet, Hz. Ali, şiir.

Abstract

In this study, the poems of two minstrel who lived in different geographies and at different times, written with "iptida" repeated voice, will be examined and compared. Seyrânî, who usually writes his poems with quatrains and syllabic meter, wrote this poem in the form of a ghazal with aruz prosody and couplet. Seyrânî, whose connection with Bektashism is also mentioned from time to time, in this ghazal of Hz. He talks about Muhammad and praises him. On the other hand, Âşık Şenlik wrote his poem in divani style with quatrains and used syllabic meter. Âşık Şenlik, who comes from the Sunni tradition and comes to the fore with this sensitivity in his life, is the Prophet in this poem. He talks about Ali and praises him. The word *iptida*, which means "to start a job, to begin", is sometimes used as a redif in both folk poetry and divan poetry. In these two poems, the minstrels describe Hz. Muhammad and Hz. Ali. The minstrel express that they are the beginning of something. In terms of reflecting the spirit and

* Bu çalışma 30 Haziran - 2 Temmuz 2022 tarihlerinde gerçekleştirilen 3. Uluslararası Develi - Âşık Seyrânî ve Türk Kültürü Kongresi'nde sunulan "Âşık Seyrânî'nin ve Âşık Şenlik'in *İptida* Redifli Şiirlerinin Mukayesesi ve İncelenmesi" başlıklı bildirinin gözden geçirilmiş ve yeniden düzenlenmiş halidir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Van/Türkiye, e-posta: borayilmaz.775@gmail, ORCID: 0000-0002-0359-0005.

mental worlds of the minstrel, the content of these poems and their preferences in terms of form are also important in terms of their understanding of art.

Keywords: Ashik Seyrânî, Ashik Şenlik, Hz. Mohammed, Hz. Ali, poetry.

Giriş

İptida kelimesi sözlüklerde “başlangıç, bir işe başlama” (TDK, <https://sozluk.gov.tr/>), “Bir işin, bir şeyin ilk defa ortaya çıkan kısmı veya başlama zamânı” (*Kubbealtı Lugatı*, <http://lugatim.com/s/iptida>) anlamlarına gelmektedir. Halk şiirinde ve divan şiirinde de zaman zaman *iptida* redifli şiirler yazılmıştır. Şiirlerde *iptida* kelimesi pek tabii olarak sözlük anlamını karşılamakla beraber, kavramsal bir anlam kazanarak mana derinliği elde etmiştir diyebiliriz. Bu kavramsal derinlik sözlük anlamıyla da doğal olarak da paralellik arz etmektedir. *İptida* redifi ile yazılan şiirler bir şeyin başlangıcını, başlama zamanını anlatmaktadır. Özellikle şairlerin birine (birisine) ithafen yazmış oldukları şiirlerde, şairler o kişiyi başlangıç noktası olarak görürler, her şeyin onunla başladığını, her şeyin onunla olduğunu ifade ederler. Gelenek içerisinde yazılan bu şiirlerin özellikle bir din büyüğüne, bir din ulusuna ithafen yazıldığı görülür. Bir hürmet, bir saygı göstergesi olarak yazılan bu şiirler bir hakkın teslimi olduğu gibi şiir sanatının ruhunun bir gereği olarak da kısmen mübalağalı olabilmektedir.

Âşık Seyrânî'nin Hz. Muhammet için, Âşık Şenlik'in ise Hz. Ali için yazdığı bu *iptida* redifli şiirlerde de bu sevgi, saygı ve hürmet görülmektedir. Âşıklar bu şiirlerde çok doğal olarak kullanmış oldukları redifin sözlük ve kavramsal anlamını karşılayacak şekilde Hz. Muhammet'i ve Hz. Ali'yi bir şeylerin başlangıcı olarak görmekte ve göstermektedirler. Âşık Seyrânî, Hz. Muhammet'i kâinatın, varlığın, hilkatın ve sırların başı, başlangıcı olarak takdim ederken; Âşık Şenlik de Hz. Ali'yi kahramanlığın, cesaretin ve ilmin başı ve başlangıcı olarak takdim etmektedir.

Âşık Seyrânî ve Âşık Şenlik

19. yüzyılın tanınmış saz şairlerinden biri olan Seyrânî 1800'lü yılların başında Develî'de dünyaya gelmiştir ve asıl adı Mehmet'tir. Bir cami imamının oğlu olan Seyrânî ilk eğitimini de babasından almış, akabinde medrese eğitimine devam etmiştir. Genç yaşta şiirler yazan Seyrânî kısa sürede üne kavuşmuştur. Daha sonra İstanbul'a giden ve burada ününe ün katan Seyrânî bu dönemde toplumsal ve siyasi sorunlara temas eden şiirler yazdığı için pek rahat edememiş ve hedef tahtasına konmuştur. Bu sebeplerden dolayı İstanbul'dan ayrılmak zorunda kalan Seyrânî, Halep'e gitmiştir. Halep ve civarında da aradığı huzurlu ortamı bulamayan Seyrânî, tekrar Develî'ye döner ve ömrünü burada 1866 yılında tamamlar (Yüksel, 1987, s. 1-6).

Bâdeli âşıklardan olan Seyrânî, daha çok taşlamaları ve hicivleri ile tanınmıştır. Toplumsal ve siyasal konulardaki eleştirileriyle ön plana çıkmış, bir bakıma sürekli arı kovanına çomak sokmuştur ve bunun bedelini de hayatı boyunca ödemiştir. Onun bu eleştirel yanının dışında tasavvufi yönünün de güçlü olduğu ifade edilebilir (Yüksel, 1987, s. 1-10).

Çıldırılı Âşık Şenlik 1850'li yıllarda doğmuş 1913 yılında da vefat etmiştir. Asıl adı Hasan'dır (Alptekin & Coşkun, 2006, s. 60-61). Düzenli bir eğitim almayan Şenlik gelenek içerisinde kendini yetiştirmiş ve âşıklık sanatında bir ekol oluşturacak kadar bu sanatın erbabı olmuştur. Yaşamış olduğu coğrafyanın âşıklık sanatının merkezi noktalarından olması ona çok şey kazandırmıştır.

Bâdeli âşıklardan olan Âşık Şenlik her konuda çok başarılı şiirler yazmakla beraber işgal dönemlerinde yazmış olduğu şiirlerle toplumsal direnişe çok önemli katkılar sağlamıştır. Daha çok tasavvufi yönüyle bilinen Şenlik, Şenlik Baba olarak da tanınır.

Kendisinden sonra gelen çok sayıda âşığı da etkilediği için bir Şenlik kolu oluşturmayı başaramıştır (Aslan, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/senlik-cildirli>).

Başka coğrafyalarda aynı çağın iki farklı yarısında yaşayan bu iki âşık, sanatlarında çok başarılı olmuşlardır. Her iki isim de yaşadıkları yüzyılın en tanınan âşıklarındandır. Sanatlarını başarılı bir şekilde icra eden bu âşıklar kendilerinden sonra gelenleri de etkilemişlerdir.

Âşık Seyrânî'nin *İptida Redifli Şiirinin Şerhi*

*Şems-i vahdetten tecellî etmiş envâr ibtidâ
Eylemiş feyz-i nübüvvet sırrını var ibtidâ*

“Nurlar başlangıçta, birlik güneşinden ortaya çıkmış, yayılmış ve peygamberlik nimetinin sırrını ortaya koymuş.”

Şems-i vahdet, birlik güneşi anlamına gelmektedir. Şems-i vahdet burada sembolik olarak tanrıyı simgelemektedir. Her şeyin, her güzelliğin ve her aydınlığın kaynağı odur. Kâinata ilk var olanın şems-i vahdet olduğu ve tüm envarın oradan tecelli ettiği anlatılmaktadır. İlk mısradaki bütün nurların oradan çıktığı ve yayıldığı ikinci mısradaki peygamberlik ihsanın sırrının da buradan kaynaklandığı ve buradan yayıldığı ifade edilmektedir.

*Zât-ı vâhid lafz-ı ma'na-yı nübüvvet nurunu
Halkederken kendisi etmiştir ikrâr ibtidâ*

“Allah, peygamberlik nurunun sözünün manasını daha en başta (insanı-kâinatı) yaratırken kendisi açıkça beyan etmiş ve söylemiştir.”

Zât-ı vâhid, tek olan, bir olan kişi anlamına gelmekte ve burada tanrıyı karşılamaktadır. Beyitte Allah'ın daha en başta, başlangıçta kâinatı ya da insanlığı yarattığı anda kendisinin peygamberlik nurunun sözünün anlamını açıkça söylediği ve beyan ettiği dile getirilmektedir.

Bu beyitten çıkartılan mana, tasavvufi halk kültürümüzde varolan ve dolayısıyla hem divan şiirinde hem de halk şiirinde çok sık kullanılan ve karşımıza çıkan fakat büyük ölçüde de sahihliği tenkit edilen “Sen olmasaydın felekleri yaratmazdım (Levlâke levlâke lemâ halaktü'l-eflâke)” hadis-i kudsîsini çağrıştırmaktadır.

Kuran'da Hz. Peygamber'i bir rahmet peygamberi olarak niteleyen “Ve seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.” (Enbiya 107) ayeti var olmakla beraber, “sen olmasaydın, sen olmasaydın felekleri yaratmazdım” kudsî hadisinin doğruluğu hususunda eleştiriler vardır (Yıldırım, 2018, s. 157). Kütüb-i Sitte'de yer almamakla beraber tasavvufi halk kültürü içerisinde peygambere olan sevgi ve hürmetin bir nişanesi olarak tasavvufun engin ve derin neşvesi, mutasavvıf olsun olmasın, hemen bütün klasik şairlerimiz tarafından talep görmüş ve şiirlerde yaygın bir şekilde kullanılmıştır (Yıldırım, 2018, s. 158).

*Hiss-i tevhid doğmamış insanda binlerce asır
Hâlıkı isbât muahhâr oldu inkâr ibtidâ*

“Binlerce asır süresince insanoğlunda birlik duygusu doğmamış ve yaratıcının varlığının ispatı tehir edilmiştir, (dolayısıyla) en başta (hakikati) inkâr vardır.”

Uzun zamanlar yani binlerce asır insanoğlunda, Allah'ı tanıma, bilme yani tevhid olgusu ve duygusu oluşmamış ya da oluşmamıştır. Bundan kaynaklı olarak da yaratıcıyı bilmek, tanımak, onun varlığına inanmak ve onun varlığını isbat etme duygusu tehir edilmiş ve ertelenmiştir.

*Lafzı "küntü kenzi mahfi" vahdetin ma'nâsını
Lâyıkıyla fehmeden Muhtâr-ı Serdâr ibtidâ*

Birinci mısradaki geçen "küntü kenzi mahfi" ifadesi "küntü kenzen mahfiyyen fehaktü'l halka liya'rifûnî" ifadesinin kısaltılmış hâlidir. Bu ifade "Ben bir gizli hazine idim, görülmek, bilinmek istedim, bu yüzden âlemi yarattım" anlamına gelen bir hadis-i kudsidir.

Allah'ın sonsuz tecellilerin kaynağı olduğu hâlde kendisinde herhangi bir eksilmenin söz konusu olmaması, O'nun bitmez tükenmez bir hazineye benzetilmesine sebep olmuştur. Mutasavvıfların âlemin yaratılışını ve varlığını muhabbet ve marifetle açıklamaları da buna dayanır. Âlem muhabbetle var olmuş, bir olan Allah'ın zâtî sevgisinden vücuda gelmiştir (Aydın, 2002, s. 258).

İkinci mısradaki bilinmeyi ve görünmeyi bir anlamda da tanınmayı ve anlaşılmayı arzu eden Allah'ı lâyıkıyla anlayan kişinin ilk olarak Hz Muhammet olduğu ifade edilmektedir. Bir bakıma bir şeyi, bir kişiyi, bir olguyu en iyi şekilde anlatabilmek için onu en iyi anlayan kişi olma mecburiyeti vardır. Bu açıdan Hz Muhammet'in Allah'ın seçilmiş peygamberi olarak onu en iyi şekilde anlatabilmesi için onu en iyi şekilde anlaması gerekmektedir. Burada Hz. Muhammet için "seçilmiş/seçkin/mümtaz komutan/lider" anlamlarına gelen "muhtar-ı serdar" tamlaması kullanılmıştır.

*Ahmed-i Muhtârdır sermâye-i feyz-i vücûd
Eylemişdir hilkatın esrârın izhâr ibtidâ*

"Varlığın (var olmanın) ihsanın sermayesidir Hz. Muhammet ve yaratılışın sırlarını ilk o açıklamıştır, aşikâr etmiştir."

İlk mısradaki Hz. Muhammet'in varlığın sermayesi olduğu yani varlığın yani yaratılmışların en kıymetlisi olduğu söylenmektedir. İkinci mısradaki insanın ve kâinatın yaratılışının sırlarını ilk önce Hz. Muhammet'in aşikâr ettiği ve açıkladığı vurgulanmaktadır. Yukarıdaki beytin açıklamasında da temas edildiği üzere bir şeyin sırrını izhar etmek için önce onu en iyi anlayan olmak gerekmektedir. Bu iki beyitte de ifade edildiği üzere Allah'ı ve onun yaratma sanatını en iyi anlayan ve en güzel anlatan kişinin onun mümtaz elçisi olan Hz. Muhammet olduğu ifade edilmektedir.

*Ben bir abd-i hakperestim ey Nebiy-yi Muhterem
Âşık-ı Seyrânî'yi et kendine yâr ibtidâ*

"Ben bir Allah kuluyum (Allah'a inanan bir kulum) ey hürmete ve saygıya lâyık olan peygamber, ilk önce (en başta) Âşık-ı Seyrânî'yi kendine sevgili (yâr) et.

Birinci mısradaki Seyrânî, "ey Nebiy-yi Muhterem" diyerek Hz. Muhammet'e seslenirken aynı zamanda ona sevgi ve saygısını göstermek için "hürmete ve saygıya lâyık olan peygamber" anlamına gelen bir ifade kullanmıştır. Hem beytin hem de gazelin son mısrasında Seyrânî'nin hem bir duası hem de bir talebi vardır. Hz. Muhammet'ten kendisini ona sevgili etmesini talep etmektedir. İnanan bir insanın en büyük arzularından birinin peygamber sevdası olduğunu düşündüğümüzde bu talep çok yerindedir ve ümmet-i Muhammet'e mensup herkesin talep edeceği bir istektir.

Âşık Şenlik'in İptida Redifli Şiirinin Şerhi

Şah-ı Merdan İptida

*Ders alıf kitab' okudum harf-i nurdan iptida
Her ilime giriftar oldum pinhân sırdan iptida
Pir elinnen bade içen arzular ağasını
Ders verif murad alıf Şah-ı Merdan iptida*

Dörtlüğün birinci ve ikinci mısralarında yer alan “okudum ve oldum” fiilleri birinci tekil şahısla çekimlenmiş olsa da bu eylemleri yapan kişi son mısradaki ifade edildiği üzere “Şah-ı Merdan” olarak tanımlanan Hz. Ali’dir.

Başlangıçtan, en baştan itibaren Hz. Ali’nin manevi ilimlerden (harf-i nurdan), ihtimal ki manevi ortamlarda manevi bir şekilde ders aldığı ifade edilmektedir. İkinci mısradaki da Hz. Ali’nin gizli (ve manevi) sırlar vasıtasıyla bütün ilimlere sahip olduğu ifade edilmeye çalışılmıştır. Hem İslami genel anlayışta hem de bu iki mısra özelinde Hz. Ali’nin manevi ilimlere vakıf olduğu, gizli İslami sırları yani bâtin ilmini bildiği kabul edilmektedir. Bu kabulün temelini oluşturan birçok argüman bulunmakla beraber, özellikle “Ben ilmin/hikmetin şehriyim, Ali de kapısıdır. İlim isteyen kimse bu kapıdan gelsin.” hadisi bu görüşü kuvvetlendiren en somut gerekçelerden biridir.

Hz. Ali, Hz. Muhammet’in ashâbı içerisinde ilmi ile ön plana çıkan kişilerden biridir ve âlimler içerisinde zirvede olduğuna hiç kuşku yoktur. Bunun sebebi olarak da küçük yaştan itibaren Hz. Muhammet’in himayesinde, terbiyesinde ve eğitim halkasında yetişmiş olması gösterilebilir. İlk Müslümanlardan olması, küçük yaşından itibaren peygamberin yanında bulunması, peygamberin kızı ile evlenmesi gibi nedenlerden dolayı Hz. Muhammet’in ilim ve feyzinden çok istifade etme imkânı bulmuştur. Hz. Ali Mekke’de okuma yazma bilen az sayıdaki insanlardandı. Bu nedenle Hz. Muhammet’in vahiy kâtipleri içerisinde yer almaktaydı. Aynı zamanda *Kur’an-ı Kerim*’in tamamını ezberleyenlerden biri idi. Bu yönüyle de Allah’ın kitabını yazma, öğrenme, anlama ve onunla amel etme hususunda ashâbın en önde gelenlerinden idi (Pusmaz, <https://dergi.diyaret.gov.tr/makaledetay.php?ID=11814>).

Hz. Ali’nin ilmî konulardaki derinliği hususunda daha birçok hadis ve kendine ait sözler de bulunmaktadır. Bunların bazılarının gerçekliği tartışılmakla beraber, onun ilmî konulardaki derinliği, özellikle bâtinî konulara da vakıf olduğu genel bir kabuldür (Avcı, 2004, s. 376).

Üçüncü mısradaki “Pir elinnen bade içen arzular ağasını” ifadesi ile pir elinden bade içen kişinin efendisini arzulayacağı dile getirilmektedir.

Bu dörtlüğün son mısrasında Hz. Ali için sıkça kullanılan “mertlerin şahı” anlamına gelen “şah-ı merdan” terkihi geçmektedir. Yine son mısradaki da onun dersle, ilimle uğraştığına temas edilmiş ve onun muradına kavuştuğu; Allah’ın rızasını kazandığı ifade edilmiştir.

*Ağdev’i zir-dest eyleyif hicr-i gama beledi
Salsal’a yeksan eyleyif şehir-i Zal’ı taladı
Heyber’in cengi sanki Nuh Tufan zelzeledi
Enter’e zaval yerışdi Zülfikâr’dan iptida*

Birinci mısradaki yer alan “Ağdev”i özel bir isim ya da unvan olarak kabul ediyoruz (Yıldırım, 2018, s. 262). Bu mısradaki Hz. Ali’nin Ağdev’i yerle yeksan edip onu yenerek Ağdev’i tasa ve keder ayrılığına bulaştırdığı belirtilmektedir.

İkinci mısradaki yer alan Salsal yine Hz. Ali’nin düşmanlarından biridir (Yıldırım, 2018, s. 412). Hz. Ali tarihi Zal şehrini, Salsal’ın başına yıkıp ele geçirdi, yağmaladı.

Üçüncü mısradaki Hz. Ali’nin kahramanlığı ile sembolleşen Hayber Savaşı’nın şiddeti Nuh Tufanı’na benzetilmektedir. Hz. Ali’nin kahramanlığının ve cesaretinin en çok konuşulduğu ve en ön plana çıktığı yerlerin başında Hayber Savaşı gelir. Burada Hz. Ali çok büyük kahramanlıklar göstermiştir. Bundan dolayı halk kültürü ve halk anlatıları içerisinde Hz. Ali’nin Hayber Savaşı’nda yaptıkları destanlaştırılmıştır. Bu anlatılar

içerisinde Hayber'in fethi esnasında Hz. Ali'nin kale kapısını yerinden sökerek kaldırdığı da anlatılmaktadır (Yılmaz,2015, s. 269)

Dördüncü mısradaki geçen Enter (Antere), cahiliye döneminin siyahi kölelerinden biridir (Yıldırım, 2018, s. 301). Bu mısradaki Hz. Ali'nin, meşhur ve efsanevi kılıcı Zülfikar'la rakibini yendiği ifade edilmektedir. Savaşlarda Hz. Ali'nin Zülfikar isimli bu çift uçlu meşhur kılıcını nasıl işlevsel kullandığı, rakiplerine gözdağı verdiği ve düşmanlarının bu kılıçtan korktukları ve çekindikleri bilinmektedir.

*Resul'e aslan donunda gösterdi heybetini
Kahkaha kezzap şanına yeksan etti fethini
Şenlik eyler Şir-i Huda Mürteza'nın methini
Cenab-ı Mevla'm aşgına geçdim senden iptida*

Birinci mısradaki Hz. Ali'nin kendini Hz. Muhammet'e nasıl heybetli gösterdiğini ve aslan gibi görüldüğü anlatılmaktadır. Bu durum Hz. Ali tarafından Hz. Muhammet'e verilen bir güven duygusudur. Bu mısradan da anlaşılacağı üzere Hz. Ali dostu güven düşmana korku salan bir kahramandır. Onun hem ilmi derinliği vardır hem de kahramanlık ve cesaret yönleri her zaman ön plandadır.

İkinci mısradaki adı geçen Kahkaha, Beni Alke Kalesi'nin sultanıdır. Hz. Ali'nin Kahkaha Sultan'la girmiş olduğu mücadele cenknamelerde de geçmektedir. Kahkaha Sultan, askeriyle Müslüman halkın cümlesine eziyet etmekte, öldürmekte, sağ kalanları kadın çocuk demeden esir etmekte ve yurtlarını yakıp yıkmaktadır. Bu duruma çok üzülen Hz. Muhammet önce üç sahabesini sonra da Hz. Ali'yi Kahkaha Sultan'ın üzerine gönderir. Hz. Ali yapmış olduğu savaşta Kahkaha Sultan'ı öldürür. Hz. Ali, ganimetlerle birlikte Medine'ye döner. Ganimetler paylaşılır, neticeden Hz. Muhammed ve tüm Müslümanlar memnun kalırlar (Uyaniker, 2014, s. 196-197). Bu mısradaki bu rivayete işaret edilerek Hz. Ali'nin, Kahkaha Sultan'ı nasıl yerle yeksan ettiği anlatılmaya çalışılmıştır.

Üçüncü mısradaki Âşık Şenlik "seçilmiş ve beğenilmiş olana Allah'ın aslanı" anlamına gelen bir ifade kullanmakta Hz. Ali'nin methini yaptığını ifade etmektedir. "Şir-i huda (Allah'ın aslanı)" ve "Murtazâ" kavramları Hz. Ali için çok sık kullanılan övgü dolu kavramlardır.

Âşık Şenlik, Hz. Ali için yazmış olduğu bu şiirde doğal olarak şiirin bütününde ondan bahsetmekte ve onu övmektedir. Onun ilmi derinliğinden, cesaretinden, kahramanlığından, yaptığı savaşlardan ve buralarda elde ettiği başarılarından bahsetmektedir. Bir önceki beyitte de onu methettiğini ve övdüğünü kendisi de dile getirmektedir. Fakat şiirin son mısramına gelindiğinde "Cenab-ı Mevla'm aşgına geçdim senden iptida" diyerek bir başka vazgeçilmezden bahsetmektedir. Bu mısradaki Allah'a duyulan aşkın ve muhabbetin her şeyden önde ve her şeyden önce geldiğini ifade etmektedir. Bu sevginin Hz. Ali'ye duyulan muhabbetten de öte olduğu belirtilmiştir. Bir bakıma yaradana duyulan muhabbet, yaratılana duyulan tüm muhabbetlerden önde gelmektedir.

Âşık Seyrânî'nin ve Âşık Şenlik'in İptida Redifli Şiirlerinin Analizi ve Mukayesesi

Şekil olarak incelendiğinde Seyrânî'nin, bu şiirini aruz vezninin "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün" kalıbı ile beyit şeklinde gazel türünde yazdığı görülür. Kafiye şeması "aa, ba, ca..." şeklindedir. Şiir altı beyitten oluşmaktadır. Âşık Şenlik ise şiirini on beşli hece ölçüsü ile divânî türünde dörtlüklerle kaleme almıştır. Şiirin kafiye şeması "aaba, ccca, ddda" şeklindedir. Şiir üç dörtlükten oluşmaktadır.

Bu iki şiirin temelde iki ortak noktası vardır. Birincisi şiirlerin İslam dininin en önemli iki şahsına; Hz. Muhammet'e ve Hz. Ali'ye yazılmış olmalarıdır. Diğer bir ortak nokta ise aynı redifi kullanmalarıdır.

Redif, şiirde ses ve anlamın odak noktasıdır. Redif, şiirde sadece ahenk unsuru olarak yer almamakta, âdeta bütün anlamı kendi etrafında döndüren yoğunlaşmış bir düşünceyi barındırmaktadır. Redif, şiirde ahengi artırarak okuyucuyu/dinleyiciyi etkilemenin yanı sıra şiirin çağrışım dünyasını da zenginleştirir (Uçan Eke, 2011, s. 191).

Redifin şiirlerdeki hem ses ve ahenk unsuru oluşu hem de bunun ötesinde verilmek istenen anlamı kendi etrafında döndürüyor olması, redif bağlamında bu şiirlerin incelenmesini gerekli kılmıştır. "Bir işe başlamak, başlangıç" anlamlarına gelen *iptida* kelimesi bu iki şiirde de redif olarak kullanılmıştır.

Seyrânî'nin şiiri incelendiğinde Hz. Muhammet'in varlığın, varoluşun, vahdetin, tevhidin ve yaratılışın esrarını anlayan ilk kişi olduğu vurgulanmaktadır. Bu şiirde hem bir peygamber sevgisi hem de bir peygamber methiyesi görülmektedir. *Iptida* redifi ile de hem ahenk noktasında hem de anlam noktasında bu kavramlar belirginleştirilmiştir.

Şenlik'in şiiri ise Hz. Ali'ye ithafen yazılmıştır. Şenlik bu şiirinde Hz. Ali'yi övmekte ve ona methiyeler dizmektedir. Kahramanlığın, cesaretin ve ilmin birçok hususun Hz. Ali'nin varlığında sembolleştiği de bir bakıma *iptida* redifi ile tekrar tekrar vurgulanmıştır.

Bu iki şiirin içerikleri hususunda karşımıza çıkan önemli ve dikkat çekici bir konu da şairlerin mensubu olmuş oldukları inanç daireleridir. Seyrânî'nin bir görüşe göre Bektaşî olduğu varsayılmaktadır. Birçok farklı konuyu gerçekçi bir bakış açısıyla yorumlayan Seyrânî, şiirlerinde Bektaşî unsurlarına da yer vermiştir. Seyrânî'nin şiirlerindeki bu yoğunluk onun Bektaşî olabileceği savını güçlendirmiş ve araştırmacıların pek çoğu Develili Seyrânî'yi Bektaşî âşık şiiri geleneğine dâhil etmişlerdir. Seyrânî, yazdığı şiirlerde bu geleneği tam anlamıyla sürdürmemiş, Bektaşî şairlerin kullandığı bazı metaforları şiirlerine fazlaca yansıtmıştır diyebiliriz (Kımsıoğlu, 2018, s. 161). Bu kabul ve anlayış çerçevesinden baktığımızda Bektaşî kültür dairesine mensup bir şairin Hz. Muhammet için yazmış olduğu bu şiir daha da önemli bir hâle gelmektedir. Fakat bir başka görüşe göre onun Nakşibendi olduğu ifade edilmektedir. Yunus Emre mektebine mensup bir saz şairi olduğu ve bu bağlamda tasavvufi bir yönünün olduğu da ifade edilmektedir (Güzel, 2015, s. 504-505).

Âşık Şenlik'in Nakşi kültür dairesinde mensup olduğu bilinmekle beraber onun da bu şiirinde Hz. Ali'ye methiyeler dizmesi ve onu övmesi dikkat çekici ve önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç

Farklı coğrafyalarda, farklı zamanlarda ve farklı kültür dairelerine mensup, tasavvufi yönleri de bulunan iki farklı saz şairinin *iptida* redifli şiirlerini inceledik. Bektaşî olan (ya da olduğu bir bakıma iddia edilen) Seyrânî'nin Hz. Muhammet için; Nakşibendi olan Şenlik'in Hz. Ali için övgü dolu şiirler yazmış olmaları önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Anadolu kültürünün ve insanın yüzyıllardır bu coğrafyada birbirlerini anlayarak ve birbirlerine saygı duyarak yaşadığı, birbirlerinin değerlerini karşılıklı olarak kabul ettiği hatta diğerindeki değerlerin aslında kendi değeri olduğunu bilmesi ve anlaması noktasında bu iki saz şairinin tutumları ve şiirleri önemli bir mesaj vermektedir.

Şiir sanatında redifin hem ahenk hem de anlam noktasında ne kadar önemli olduğu metnin içerisinde vurgulanmıştır. Bu iki şiirde *iptida* kelimesi/kavramı ile oluşturulmaya ve

verilmeye çalışılan mesaj daha belirgin hâle getirilmeye çalışılmıştır. Seyrânî bu şiirinde *iptida* redifi ile Hz. Muhammet'i varlığın, varoluşun, vahdetin, tevhidin ve yaratılışın esrarını anlamanın temeline yerleştirmektedir. Şenlik de yine *iptida* redifi ile Hz. Ali'yi kahramanlığın, cesaretin ve ilmin başlangıcı olarak tanımlamaktadır.

Seyrânî genellikle şiirlerini hece ölçüsü ile yazmış ve ününü bu şiirler ile kazanmıştır. Aruzla yazmış olduğu şiirleri de şekil ve içerik bakımından dikkate değer olmakla beraber gölgede kalmıştır. Şenlik bu şiirinde on beşli hece ölçüsünü kullanmıştır ve dörtlüklerle şiirini oluşturmuştur. Netice itibari ile bu şiirlerinde onların sanat güçleri, sanatlarında ne kadar usta oldukları görülmektedir.

Kaynakça

- Alptekin, B. ve Coşkun, N. (2006). *Çıldırılı Âşık Şenlik Divanı*. Ankara: Çıldır Belediyesi Yayınları.
- Aslan, E. (2013). Çıldırılı Şenlik. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/senlik-cildirli> [Erişim tarihi: 23.05.2022].
- Avcı, S. (2004). Ben İlim Şehriyim Ali de Onun Kapısıdır Hadisi Üzerine. *Marife Dergisi*, 3, 371 -381.
- Aydın, İ. H. (2002). Kenz-i Mahfi. *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (C. 25, s. 258-259). İstanbul: TDV Yayınları.
- Güzel, A. (2015). *Dini-Tasavvufi Türk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kıymışoğlu, Z. (2018). Bektaşî Âşık Şiiri Geleneği İçinde Develili (Everekli) Seyrânî'nin Yeri. I. Uluslararası Develi - Âşık Seyrânî ve Türk Kültürü Kongresi 2. Kitap "Âşık Seyrânî Bildirileri", Develi Belediyesi Yayınları, 153-162.
- Pusmaz, D. İlim Şehrinin Kapısı: Hz. Ali (r.a). <https://dergi.diyanet.gov.tr/makaledetay.php?ID=11814> [Erişim tarihi: 23.05.2022].
- Kubbealtı Lugatı. <http://lugatim.com/> [Erişim tarihi: 19.05.2022].
- Kuran-ı Kerim. <https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/enbiya-suresi-21/ayet-107/kuran-yolu-meali-5> [Erişim tarihi: 02.06.2022].
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri. <https://sozluk.gov.tr/> [Erişim tarihi: 29.05.2022].
- Yıldırım, A. (2018). 'Sen Olmasaydın Felekleri Yaratmazdım' Hadis-i Kudsîsinin Klasik Şiire Yansımaları. *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 154-168.
- Yıldırım, Ö. (2018). *Çıldırılı Âşık Şenlik'in Şiirlerinin Dili (Giriş-Gramer-Metin-Dizin)*. Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Yılmaz, B. (2015). *Çanakkale Savaşları Etrafında Teşekkül Eden Halk Anlatıları: Çanakkale Örneği*. Doktora Tezi. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Yüksel, H. A. (1987). *Âşık Seyrânî*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Uçan Eke, N. (2011). Nâ'îlî'nin 'Âfitâb' Redifli Gazelinin Şerhi ve Yapısalcılık Açısından İncelenmesi. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 30, 179-200.
- Uyaniker, N. (2014). Manzum Dinî Kahramanlık Hikâyeleri Bağlamında Hz. Ali ile Kahkaha Sultan Cengi. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 12, 191-227.